

Tutkimusprofessori Pasi Moisio

26.9.2017

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Lausuntopyyntö HE 106/2017vp

THL:n lausunto talousarvioesityksen 2018 vaikutuksista

Viitaten sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan kutsuun laitoksen asiantuntijan kuulemisesta THL haluaa esittää muutamia näkökohtia huomioiden hallitusohjelman painotuksen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, eriarvoisuuden vähentämisestä ja pyrkimyksestä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen. Lausunnossaan THL haluaa erityisesti painottaa huomioimaan säästötoimien pitkän aikavälin yhteisvaikutukset heikoimmassa asemassa oleviin kotitalouksiin.

Perusturvan riittävyys

Talousarvioesitys jatkaa sosiaaliturvan painopisteen siirtämistä viimesijaiseksi ja tilapäiseksi tarkoitetun toimeentulotuen suuntaan. Talousarviossa jatketaan KEL-indeksiin sidottujen etuuksien ja asumistuen indeksikorotusten jäädyttämistä. Indeksijäädytys merkitsee 0,9 prosentin ostovoiman leikkausta perusturvaan vuonna 2018. Toimeentulotuen perusosaan ja veteraanietuuksiin tehdään indeksijäädytystä korvaava tasokorotus sekä takuueläkkeeseen hieman suurempi tasokorotus. Myönteisenä THL näkee myös vähimmäismääräisen sairaus- ja vanhempainpäivärahan ja kuntoutusrahan tason nostamisen, millä tavoitellaan toimeentulotuen tarpeen vähentämistä.

THL:n kanta on, että perusturvan taso on liian matala niin suhteessa toimeentulotukeen kuin kohtuulliseksi katsottuun vähimmäiskulutukseen. Perusturvan taso on arvioitu matalaksi jo ennen hallitusohjelman liitteessä sovittuja indeksijäädytyksiä.¹ Vuonna 2016 perusturva riitti kattamaan 71–102 prosenttia yksin vuokralla asuvalla kohtuullisen minimibudjetin mukaisesta kulutuksesta. Perusturvan riittävyyteen indeksijäädytyksillä on ollut vain osittain vaikutusta, sillä kokonaan perusturvan varassa elävät ovat käytännössä toimeentulotuen piirissä eläkeläisiä lukuun ottamatta.²

Tulonsiirtojen muutokset ovat olleet pienituloisuutta lisääviä vuodesta 2015, mutta pienituloisuusaste ei ole kasvanut, koska työllisyydessä ja väestörakenteessa tapahtuneet muutokset ovat vastaavasti vähentäneet pienituloisuutta. Indeksijäädytyksillä ja muilla tulonsiirtojen muutoksilla on ollut sangen merkittävä kumulatiivinen pienituloisuutta lisäävä vaikutus vuodesta 2015 lähtien (Mukkila et al. 2016), erityisesti yli 64-vuotiaiden väestönosassa. Indeksijäädytysten tulonjakovaikutuksia tulisikin tarkastella aina pidemmällä aikavälillä ja huomioiden niiden kasautuminen.

Talousarvioesitys on ristiriidassa vuoden 2015 asumistuen kokonaisuudistuksen tavoitteiden kanssa esittäessään asumistuen indeksisidoksen vaihtamista

¹ Mukkila et al. 2016. Vuoden 2017 talousarvion vaikutukset perusturvaan. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-822-7>

² Moisio et al. 2016. Perusturvan riittävyys ja köyhyys. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-743-5>

Tutkimusprofessori Pasi Moisio

26.9.2017

vuokraindeksistä elinkustannusindeksiin ja osa-asunnon koskevien erillisten vuokranormien palauttamista. Uudistuksen tavoitteena oli lopettaa asumistuen jälkeen jääminen todellisista asumiskustannuksista, estää asumismenojen korvauksen valuminen toimeentulotukeen ja yksinkertaistaa asumistuki poistamalla asunnon ominaisuuksia koskevat ohjausnormit.

Lapsiperheet

THL:n kanta on, että talousarvion lapsivaikutuksia tulisi arvioida monitieteisestä näkökulmasta, mikä tosin edellyttää resursseja. Talousarvioesityksen miltei kaikki hallinnonalat vaikuttavat lapsien ja lapsiperheiden asemaan. Talousarviossa esitetään monia lapsiperheiden toimeentuloa parantavia esityksiä koskien päivähoitomaksujen kohtuullistamista, huoltajakorotusta opintotukeen, lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen korotusta ja vähimmäismääräisen vanhempainpäivärahan korottamista. Näitä esityksiä arvioitaessa on hyvä huomioida opintorahan alentamisen ja indeksijäädytyksen vaikutukset.

Ikäihmiset

STM:n iäkkäiden ihmisten palvelujen kehittämistä koskevan laatusuosituksen ennakoidaan tuovan säästöjä. Säästöodotus perustuu parempaan asiakas- ja palveluohjaukseen, uudistuvaan henkilöstörakenteeseen ja teknologian hyödyntämiseen. THL arvioi uudistusten parantavan palveluiden oikea-aikaisuutta ja saatavuutta. Toisaalta teknologian hyväksikäytössä ei ole ratkaistu asiakkaan maksuosuuteen liittyviä kysymyksiä: teknologian käyttö kotihoidossa voi nostaa asiakkaalle kohdistuvia kustannuksia. THL:n arvion mukaan kotihoidon merkitys kasvaa iäkkäiden palveluissa. Kotihoidon seurantaviikon asiakasmäärässä on tapahtunut 3000 henkilön kasvu vuosina 2014–2016, kun seurantaviikon henkilöstön määrä on vähentynyt yli 400 henkilöllä. Meneillään oleva palvelurakenteen muutos kasvattaa asiakkaan maksuosuutta palveluista. Kotihoidon rinnalla tarjottavien tukipalvelujen asiakasmaksuosuuksien ja lääkekulujen jo toteutunut omavastuusuuden nousu vaikeuttavat erityisesti pienituloisten eläkkeensaajien taloudellista tilannetta. Lisäkulut kasaantuvasti erityisesti monisairaille iäkkäille henkilöille.

THL:n tilanne

THL:n talousarviorahoitus on laskenut vuosien 2015–2018 välillä yhteensä 19,7 prosenttia, mutta huomioidaessa laitokselle osoitetut uudet toiminnot, on THL:n rahoitus reaalisesti laskenut 26,8 prosenttia vuosina 2015–2018. Tehdyt leikkaukset ovat kohdistuneet THL:n tutkimus- ja kehittämistoimintaan, koska THL:n runsaasiin lakisääteisiin viranomaistehtäviin niitä ei voida kohdentaa ilman lainsäädäntöön tehtäviä muutoksia. Leikkaukset vähentävät STM:n ja valtionhallinnon, kuntien sekä sosiaali- ja terveysalan saamaa asiantuntijatukea sekä vaarantavat THL:n kyvyn tuottaa päätöksentekoa tukevaa tietoa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi sekä SOTE-palvelujen kehittämiseksi.

Pääjohtaja

Juhani Eskola

Johtaja

Markku Pekurinen

www.thl.fi